

HYBRID THREATS – CHALLENGE TO NATIONAL SECURITY

Ina Raluca TOMESCU
PhD, Associate Professor
"Constantin Brâncuși" University of Târgu-Jiu

ABSTRACT

NATIONAL SECURITY REPRESENT THE SINE QUA NON CONDITION FOR THE NORMAL FUNCTIONING OF A COUNTRY. AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY, THE GLOBAL SECURITY BEGAN TO BE CHALLENGED BY THREATS THAT WERE LITTLE-KNOWN UNTIL THAT TIME; THREATS THAT IN THE NEW DEFENSE AND SECURITY DOCTRINE ARE NOW KNOWN AS HYBRID THREATS. HYBRID THREATS ARE INCREASINGLY REPLACING CONVENTIONAL THREATS IN THE GLOBAL SECURITY ENVIRONMENT. EACH STATE HAS THE DUTY TOWARDS ITS CITIZENS TO PERMANENTLY CONSOLIDATE ITS NATIONAL SECURITY AND DEFENCE IN ORDER TO EFFICIENTLY COUNTER THE EFFECTS OF HYBRID THREATS.

KEYWORDS: HYBRID THREATS, NATIONAL SECURITY, VULNERABILITIES,

Securitatea și apărarea națională reprezintă elementele fundamentale pe care se întemeiază starea de normalitate în funcționarea unei societăți. Astfel, cetățenii unei țări dispun de condițiile necesare și, pe cât posibil, suficiente pentru a-și desfășura viața și activitatea fără teama unor pericole, riscuri, și mai ales amenințări de securitate iminente.

În prezent, securitatea și apărarea națională se confruntă continuu cu presiunea exercitată asupra lor de riscurile și amenințările generate și/sau alimentate de globalizare, fenomenele demografice mondiale și naționale, schimbările climatice, conflictualitatea datorată competiției actorilor statali și non statali pentru resurse naturale. Riscurile și amenințările cărora trebuie să le facă față zi de zi securitatea și apărarea națională sunt de o mare diversitate ca natură, forme de manifestare, dimensiuni și caracteristici. Astfel, se poate vorbi de riscuri și amenințări generale în materie de securitate și apărare, cunoscute și împotriva cărora se pot lua măsuri eficiente de prevenire și/sau limitare a efectelor nedorite. Pe lângă acestea, există și se afirmă cu putere amenințări numite asimetrice și hibride¹.

Pentru prima dată, în luna iulie 2016, pe durata Summitului NATO de la Varșovia, combaterea amenințărilor hibride a fost identificată ca unul dintre domeniile prioritare de cooperare dintre UE și NATO. În 2017, Raportul comun al Comisiei Europene și al Înalțului Reprezentant a descris mediul de securitate european ca fiind semnificativ afectat de acțiunile hibride: „Activitățile hibride devin o caracteristică frecventă a mediului de securitate european. Intensitatea acestor activități este în creștere, existând motive de îngrijorare tot mai mari legate

¹ P. Duțu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 6.

de influențarea alegerilor, campaniile de dezinformare, activitățile cibernetice ostile și autorii de acte hibride care încearcă să îi radicalizeze pe membrii vulnerabili ai societății pentru a acționa apoi prin intermediul lor. Vulnerabilitățile constatate în raport cu amenințările hibride nu se limitează la frontierele naționale”¹.

Astfel, se recunoaște nu doar faptul că impactul amenințărilor hibride excedează teritoriul statelor membre, resimțindu-se la nivel european, ci și că „securitatea europeană a devenit o chestiune negociată, contestată și combătută”, ca urmare a noilor provocări derivate din acțiunile actorilor statali și nonstatali².

NATO a creat o definiție de lucru a amenințării hibride: este creată de orice adversar actual sau potențial, inclusiv state, actori non-statali sau entități teroriste, cu abilitatea demonstrată sau verosimilă de a angaja simultan și adaptativ mijloace convenționale sau neconvenționale, în atingerea obiectivelor lor³.

Cu toate că definițiile amenințărilor hibride variază și trebuie să rămână flexibile pentru a răspunde caracterului evolutiv al acestora, conceptul urmărește să înglobeze amestecul de activități coercitive și subversive, de metode convenționale și neconvenționale (de exemplu, diplomatice, militare, economice⁴, tehnologice), care pot fi utilizate într-un mod coordonat de actorii statali sau nestatali pentru a realiza obiective specifice, rămânând însă sub limita pragului de stare de război declarată oficial. De obicei, se pune accentul pe exploatarea vulnerabilităților țintei vizate și pe generarea unei ambiguități în scopul împiedicării proceselor decizionale⁵. Campaniile de dezinformare masive, care utilizează platforme de comunicare socială pentru a controla discursul politic sau pentru a radicaliza, a recruta și coordona actori intermediari pot constitui vectori ai amenințărilor hibride.

În măsura în care contracararea amenințărilor hibride intră în domeniul politicilor naționale de securitate și apărare, precum și de menținere a legii și ordinii, responsabilitatea principală le revine statelor membre, întrucât majoritatea vulnerabilităților naționale sunt specifice fiecărei țări. Cu toate acestea, multe dintre statele membre ale UE se confruntă cu amenințări comune, care pot viza, de asemenea, rețele sau infrastructuri transfrontaliere. Astfel de amenințări pot fi abordate cu mai multă eficacitate printr-o acțiune coordonată la nivelul UE, prin utilizarea de politici și instrumente ale UE, care să se bazeze pe solidaritatea europeană, asistența reciprocă și întregul potențial al Tratatului de la Lisabona⁶.

Amenințările hibride au un impact direct în materie de apărare și securitate națională deoarece ele sunt generate, de regulă, de actori non-statali cum ar fi: miliții, gherile mutante, entități hibride populate de teroriști, fanatici, „bandiți patrioți” și militari dezertori; ordine ale generalilor dizidenți, seniori ai războiului, sau pur și simplu bandiți; entități necunoscute sau

¹ Comisia Europeană, *Raport comun către Parlamentul European și Consiliu referitor la punerea în aplicare a Cadrului comun privind contracararea amenințărilor hibride – Un răspuns al Uniunii Europene*, Bruxelles, 2017, p. 3.

² T. Frunzeti, C. Bărbulescu, *Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Un cadru de analiză*, în *Impact strategic*, nr. 1-2/2018, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, p. 17.

³ Government Accountability Office (2010), *Hybrid Warfare*, GAO-10-1036R. Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities, Committee on Armed Services, House of Representatives, Washington, DC.

⁴ GHEORGHE HOLT, ALINA GEORGIANA HOLT, „REVALUATION OF ASSETS - ACCOUNTING AND FISCAL IMPLICATIONS” in *Annals of the University of Petroșani, Economics*, 9(2), 2009, pp. 21-28

⁵ Mărcău, Flavius Cristian; Peptan, Cătălin; Gorun, Tiberiu Horațiu; Băleanu, Vlad Dumitru; Gheorman; Victor (2022), *Analysis of the impact of the armed conflict in Ukraine on the population of Romania*, *Frontiers in Public Health*, 10:964576, iulie 2022, <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.964576>.

⁶ Comisia Europeană, *Comunicare comună către Parlamentul European și Consiliu referitor la Cadrul comun privind contracararea amenințărilor hibride – Un răspuns al Uniunii Europene*, Bruxelles, 2016, p. 1.

inesizabile, capabile de mutații și de schimbări de alianțe înspăimântătoare; grupări cu orientări diverse (religioase, etnice, ideologice, politice) care ignoră legile internaționale și inclusiv pe cele ce relevă respectul umanitar; organizații diferite ilegale trăind în simbioză cu economia criminală, în triumful narcotice - arme de război - petrol. Amenințările hibride îmbină, într-un mod relativ aleatoriu, metode și mijloace de acțiune convenționale și neconvenționale, simetrice și asimetrice pentru a se atinge obiectivele stabilite. Pe de altă parte, tot mai frecvent, se asistă la unirea eforturilor unor actori non-statali care anterior acționau independent, pentru a-și concerta eforturile în vederea realizării surprinderii adversarului, copleșirii fizice și psihologice a acestuia și obținerea succesului în acțiunea declanșată¹.

Trebuie acceptat faptul că elaborarea și transmiterea unui răspuns corespunzător pentru contracararea amenințărilor hibride reprezintă o responsabilitate națională. Este atribuția fiecărui stat să-și minimizeze propriile vulnerabilități. Reziliența poate fi definită ca fiind capacitatea de adaptare pentru a face față schimbărilor și perturbărilor, respectând ceea ce experții numesc diferențe elementare, în care răspunsurile la aceste perturbări sunt considerate a fi extrem de importante².

Deși amenințarea hibridă vizează însăși supraviețuirea statului țintă, deci contracararea acesteia ar fi o problemă de apărare națională, caracteristicile sale și, în special, dinamica sa complexă și multiplele domenii vizate o transformă într-o problemă de securitate națională, iar contramăsurile trebuie să fie la acest nivel. Mai mult decât atât, modul în care este implementată amenințarea³, mai ales în faza pregătitoare, împreună cu amplitudinea și intensitatea acesteia din faza de atac fac ca răspunsul la amenințarea hibridă să fie insuportabil de către un singur actor de tip statal. Dacă nu se iau contramăsuri eficiente încă din prima fază, adică dacă statul țintă nu are un sistem eficient de detectare a agresiunii și de combatere a acțiunilor în faza incipientă, apărarea împotriva ei în a doua fază devine extrem de dificilă întrucât o bună parte din țintele prioritare din faza pregătitoare vizează demantelarea instrumentelor de putere pe care statul ar trebui să le folosească în faza a doua. Cooperarea cu alți actori de tip statal și suprastatal în acest domeniu reprezintă una dintre componentele cheie în combaterea amenințării hibride⁴.

La începutul lunii mai 2022, adjunctul secretarului general al NATO, Mircea Geoană, se adresa participanților la NATO Resilience Symposium 2022 subliniind că succesiunea crizelor prin care omenirea trece arată cât de importantă este „(...) nevoia de a ne pregăti, de a întări și de a investi în capacitatea națiunilor noastre și a societăților noastre de a se apăra”⁵. Acest efort, arăta înaltul oficial, solicită eforturi din partea guvernelor, a societăților, a sectorului privat și a altor actori relevanți, precum și o cooperare strânsă cu statele și organizațiile partenere NATO. Îndeplinirea celor 7 criterii de sporire a rezilienței asumate la Summit-ul de la Varșovia din 2016⁶ și consolidate în Agenda NATO 2030⁷, va fi un efort sinergic al statelor membre NATO și a partenerilor săi.

UE și NATO recunosc importanța cooperării și între statele membre și parteneri în combaterea amenințărilor hibride, fapt subliniat în documentele programatice amintite prin

¹ P. Duțu, op. cit., p. 51.

² R. Biggs, M. Schluter, M. L. Schoon, *Building Resilience. Sustaining Ecosystem Services in Social-Ecological Systems*, Cambridge University Press, Marea Britanie, 2015, pp. 53-54.

³ Flavius Cristian Mărcău, *Revoluția Română din decembrie 1989*, Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2011

⁴ M. T. Potîrniche, D. Petrescu, *Modalități de contracarare a amenințărilor hibride la adresa securității statelor*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019, pp. 89-90.

⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195051.htm

⁶ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm

⁷ https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf

necesitatea consolidării legăturilor dintre cele două organizații și partenerii lor pentru elaborarea unor seturile de instrumente politice comune¹ împotriva amenințărilor hibride.

Din perspectiva UE și NATO, realizarea rezilienței comune ca primă linie de apărare în fața amenințărilor hibride, prin identificarea vulnerabilităților cheie și o evaluare comună a riscurilor, necesită o înțelegere comună a amenințărilor de securitate, o sincronizare a eforturilor între parteneri, statele membre, sectorul civil și privat și instituțiile UE-NATO. Acest deziderat comun UE-NATO în strategia de combatere a amenințărilor hibride și dezinformării prin consolidarea rezilienței este înțeles ca fiind realizabil doar în cooperare cu statele partenere celor două organizații și doar dacă el include și alte regiuni geografice decât cele acoperite de cele două organizații².

Reziliența este definită de UE ca fiind „capacitatea unui individ, a unei gospodării, a unei comunități, a unei țări sau a unei regiuni de a rezista, de a face față, de a se adapta și de a se recupera rapid după stres și șocuri precum violența, conflictul, seceta și alte dezastre naturale, fără a compromite dezvoltarea pe termen lung”³. În documente programatice și declarative, NATO delimitează reziliența ca referindu-se la o „combinație a pregătirii civile și a capacității militare” în care pregătirea civilă este descrisă ca fiind compusă din „toate măsurile și mijloacele luate în timp de pace, de agențiile naționale și aliate, pentru a permite unei națiuni să supraviețuiască unui atac inamic și să contribuie mai eficient la efortul de război comun”⁴. Amândouă abordările înțeleg cooperarea civil-militară ca fiind esențială pentru a face față oricărui tip de criză. Deși consolidarea rezilienței prin elaborarea și implementarea comună, civil-militară, de politici de pregătire, prevenție, protecție este obligatorie pentru asigurarea succesului în fața stresurilor interne și externe de toate tipurile, un alt palier este esențial în dezvoltarea unei reziliențe sustenabile: unitatea de efort cu statele partenere, asigurată prin implicarea acestora în atingerea dezideratelor și prin transferul de expertiză în combaterea amenințărilor.

Răspunsul UE la amenințările hibride vizează mai multe sectoare, cum ar fi: protejarea infrastructurilor critice (rețele de energie, securitatea transporturilor și a lanțurilor de aprovizionare, infrastructuri spațiale), capacitatea de apărare, sănătatea publică și securitatea alimentară, securitatea cibernetică, combaterea dezinformării, inclusiv în mediul online, asigurarea unor alegeri libere și corecte etc.

La rândul său, NATO a adoptat în 2015 o strategie privind rolul său în combaterea amenințărilor hibride, la summitul de la Varșovia fiind menționat explicit faptul că articolul 5 al Tratatului de la Washington poate fi invocat pentru a răspunde la un atac hibrid îndreptat împotriva unui membru al Alianței. NATO se concentrează pe dimensiunea de pregătire, dezvoltându-și capacitățile de analiză și evaluare a amenințărilor, vulnerabilităților naționale și măsurilor adecvate pentru consolidarea rezilienței pentru a asigura o cât mai bună conștientizare la nivelul decidenților. Domeniile vizate de acțiunile Alianței sunt pregătirea civilă, răspunsul în cazul incidentelor chimice, biologice, radiologice și nucleare (CBRN), protejarea infrastructurilor critice, comunicații strategice, protecția cetățenilor, apărare cibernetică, securitate energetică și contraterorism. Pe lângă aspectele referitoare la analiză, evaluare, antrenament și exerciții, acțiunile NATO se desfășoară și pe dimensiunea de descurajare, prin dezvoltarea unor instrumente civile și militare pentru prevenirea și răspunsul

¹ Alina Georgiana Holt, „The Quality of Human Resources in European Organizations” in Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series, 4/2017, pp. 43-50

² <https://e-arc.ro/2022/06/07/rezilienta-in-fata-amenintarilor-de-tip-hibrid-un-sport-de-echipa-in-care-nimeni-nu-trebuie-lasat-in-urma/>

³ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/resilience_en

⁴ Civil-Military Cooperation Centre of Excellence, *Resilience through Civil Preparedness*, Hague, 2019, p. 7.

adevat la amenințările hibride. Toate aceste elemente se regăsesc și în Conceptul Strategic adoptat la summitul de la Madrid din iunie 2022, NATO angajându-se să continue sprijinul oferit și partenerilor săi pentru combaterea amenințărilor hibride¹.

Complexitatea formelor de manifestare ale amenințărilor hibride testează capacitatea de reacție a instituțiilor publice și legătura existentă între societate și autorități. De aceea, în faza de pre-manifestare a amenințării, conștientizarea pericolului și consolidarea parteneriatului dintre instituțiile publice și societatea civilă sunt primordiale pentru creșterea rezilienței sociale. Considerăm că intensificarea efortului pentru identificarea unor soluții inteligente pe dimensiunea culturii de securitate poate susține dezvoltarea rezilienței sociale / comunitare pe termen mediu și lung².

Noua eră a amenințărilor hibride pune în discuție rolul statului-națiune și, în egală măsură, pe cel al formatelor de cooperare regională și al alianțelor din care acestea fac parte, precum și normele de drept internațional existente care fie limitează, fie nu asigură un cadru adecvat de răspuns la acest gen de acțiuni.

Mediul de securitate globală devine mult mai complex decât în ultimele decenii. Modernizarea sistemelor de arme, schimbarea strategiilor, evoluțiile politice globale, adaptarea unor noi tactici, apariția de noi actori globali și mulți alți factori cresc complexitatea mediului de securitate globală. Amenințările hibride abordează în fiecare zi amenințările convenționale prin creșterea în continuare a acestei complexități. Tratarea amenințărilor hibride necesită un angajament internațional constructiv. În primul rând, necesită crearea unei mentalități hibride care implică interacțiunea conceptuală a înțelegerii în contextul strategic al complexității mediului operațional de astăzi. Crearea unei mentalități hibride ajută la găsirea de noi modalități de a lega și sincroniza acțiunile militare cu angajamentul diplomatic, economic și informațional³.

Realizarea acestui obiectiv final și, în special, abordarea cu succes a amenințărilor hibride necesită sincronizarea și coordonarea constantă a acțiunilor tuturor sectoarelor naționale ale statului, inclusiv în special în sectoarele de securitate, diplomație, economie și finanțe⁴.

Din perspectiva României, parteneriatul UE-NATO, mai exact cel în domeniul amenințărilor hibride, poate spori reziliența la nivelul statelor și societăților din vecinătatea celor două organizații, contribuind astfel la crearea unui mediu sigur nu numai pentru statele membre, ci și pentru parteneri și pentru cetățenii acestora. Respectarea principiilor de complementaritate și evitarea duplicărilor eforturilor Uniunii Europene și NATO reprezintă pilonii fundamentali care pot asigura succesul acțiunilor celor două organizații în sensul promovării modelului european de dezvoltare, precum și al asigurării securității prin descurajare și apărare colectivă⁵.

¹ O.M. Mocanu, A.M.A. Angheliescu, *Consolidarea parteneriatului UE-NATO în combaterea amenințărilor hibride în contextul procesului de adaptare strategic*, Institutul European din România, București, 2022, p. 3.

² T. Frunzeti, C. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 25.

³ B. Gashi, E. Maqedonci, *Hybrid threats – global challenge of modern times*, Portal of Croatian scientific and professional journals, *Polemos* 20 (2017.) 1–2: 91-102.

⁴ Alina Georgiana HOLT, „POLITICA FISCALĂ – INSTRUMENT DE REALIZARE A ECHILIBRULUI ECONOMIC ȘI SOCIAL” in *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, Nr. 3/2009, pp. 307-320

⁵ O.M. Mocanu, A.M.A. Angheliescu, *op. cit.*, p. 4.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- P. Duțu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.
- T. Frunzeti, C. Bărbulescu, *Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Un cadru de analiză*, în Impact strategic, nr. 1-2/2018, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.
- R. Biggs, M. Schluter, M. L. Schoon, *Building Resilience. Sustaining Ecosystem Services in Social-Ecological Systems*, Cambridge University Press, Marea Britanie, 2015.
- B. Gashi, E. Maqedonci, *Hybrid threats – global challenge of modern times*, Portal of Croatian scientific and professional journals, 2017.
- I. Martin, L.M. Achimescu, *Întrebuințarea prognozei în diminuarea efectelor specifice amenințărilor de tip hibrid*, în Impact strategic, nr. 1-2/2018, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.
- M. T. Potîrniche, D. Petrescu, *Modalități de contracarare a amenințărilor hibride la adresa securității statelor*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.
- Mărcău, Flavius Cristian; Peptan, Cătălin; Gorun, Tiberiu Horațiu; Băleanu, Vlad Dumitru; Gheorman; Victor (2022b), Analysis of the impact of the armed conflict in Ukraine on the population of Romania, *Frontiers in Public Health*, 10:964576, iulie 2022, <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.96457>
- Flavius Cristian Mărcău, *Revoluția Româna din decembrie 1989*, Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2011
- O.M. Mocanu, A.M.A. Angheliescu, *Consolidarea parteneriatului UE-NATO în combaterea amenințărilor hibride în contextul procesului de adaptare strategic*, Institutul European din România, București, 2022.
- GHEORGHE HOLT, ALINA GEORGIANA HOLT, „REVALUATION OF ASSETS - ACCOUNTING AND FISCAL IMPLICATIONS” in *Annals of the University of Petroșani, Economics*, 9(2), 2009, pp. 21-28
- Alina Georgiana Holt, „The Quality of Human Resources in European Organizations” in *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series*, 4/2017, pp. 43-50
- Alina Georgiana HOLT, „POLITICA FISCALĂ – INSTRUMENT DE REALIZARE A ECHILIBRULUI ECONOMIC ȘI SOCIAL” in *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, Nr. 3/2009, pp. 307-320
- V. I. Trincu, *Contracararea amenințărilor hibride la nivelul Uniunii Europene*, în *Gândirea militară românească*, nr. 2/2019.
- Comisia Europeană, *Comunicare comună către Parlamentul European și Consiliu referitor la Cadrul comun privind contracararea amenințărilor hibride – Un răspuns al Uniunii Europene*, Bruxelles, 2016.
- Comisia Europeană, *Raport comun către Parlamentul European și Consiliu referitor la punerea în aplicare a Cadrului comun privind contracararea amenințărilor hibride – Un răspuns al Uniunii Europene*, Bruxelles, 2017.
- Government Accountability Office (2010), *Hybrid Warfare*, GAO-10-1036R. Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities, Committee on Armed Services, House of Representatives, Washington, DC.
- Civil-Military Cooperation Centre of Excellence, *Resilience through Civil Preparedness*, Hague, 2019.
- www.nato.int
- www.e-arc.ro
- www.joint-research-centre.ec.europa.eu